



Образи жінок-інтелектуалок у новелі О. Кобилянської «Valse mélancolique»

Уперше новелу О. Кобилянської «Valse mélancolique» надруковано 1898 р. у «Літературно-науковому віснику». Текст має багато автобіографічних моментів.

О. Кобилянська добре зналася на музиці, грала на фортепіано і в одному з листів зазначила, що в образі Софії вивела свої уявлення про модель повноцінного життя жінки.

Безпосереднім поштовхом до написання були особисті стосунки письменниці з Осипом Маковеєм, у листі до якого від 17 лютого 1898 року вона писала: «Прочитали «Valse mélancolique» і знаєте історію мого життя. Се моя історія. Більше не кажу нічого».

Меланхолійний — схильний до меланхолії, тобто до важкого, похмурого, сумного настрою, туги; тужливий замислений.

Вальс — музичний твір для супроводу танцю або самостійного виконання. Важливо зазначити, що Ольга Кобилянська активно відстоювала ідеї емансипації та фемінізму, що відобразилося і в її текстах.

Емансипація — звільнення від залежності, скасування якихось обмежень.

Фемінізм — це політичний рух, пов'язаний з боротьбою жінок за рівноправність із чоловіками в громадському та приватному житті.

Авторка новели розповідає історію трьох дівчат — **Марти, Ганни, Софії**.

В експозиції ми дізнаємося, що мешкали собі Марта й Ганна, які винаймали дві великі кімнати. Майбутня вчителька та художниця часто обговорювали плани на майбутнє, кохання, заміжжя та призначення жінки. Ганнуса, художниця, у розмовах часто захищала ідею, що жінка не повинна виходити заміж та народжувати дітей, як ведеться в тогочасному суспільстві, а може присвятити себе мистецтву.

Одного дня дівчата дізнаються від господаря квартири про підвищення орендної плати і, не маючи коштів, починають шукати собі третю орендарку.

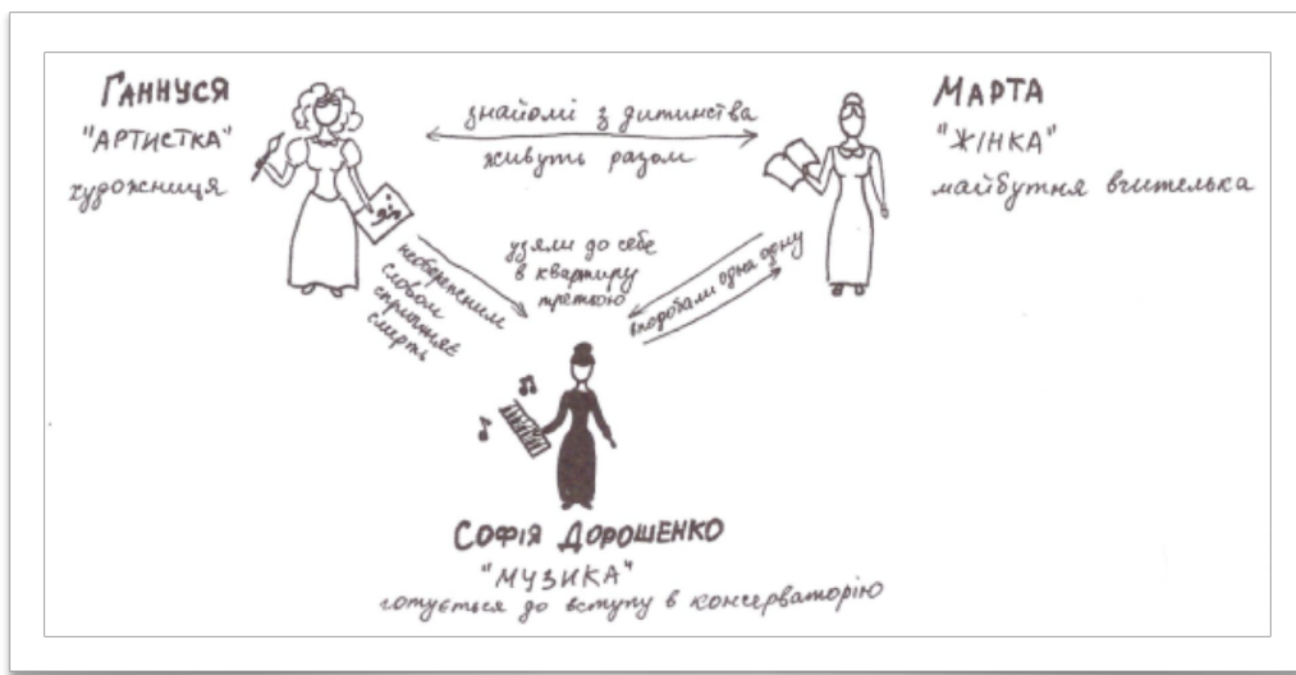
Зав'язкою твору є момент, коли вони знайомляться з Софією Дорошенко. Служниця повідомляє про непривабливий вигляд нової знайомої, і Ганнуся ледве не відмовляється прийняти в товариство талановиту музикантку. Однак погляди Софії на мистецтво та її гра на фортепіано змінюють думку дівчини: вона впізнає в ній таку ж творчу натуру.

Подальше спільне життя та їх розмови становлять розвиток дії новели. Ми дізнаємося про минуле Софії (її дитинство, розорення сім'ї та смерть батька). Музикантка ділиться історією свого кохання, у якому вона шукає розкриття власної індивідуальності.

Однак коханий чоловік залишає Софію, не витримавши сили її почуттів, та одружується з іншою. Розчарувавшись у коханні, дівчина зосереджує всі свої почуття на мистецтві.

Спокійні будні трьох інтелектуалок перериває хвороба та смерть матері Софії, а незабаром і лист від дядька, який відмовляє їй в утриманні для навчання у Відні, що фактично ставить хрест на її музичній кар'єрі. Щоб заспокоїтися, дівчина починає грати вальс, однак обрив струни на улюбленому фортепіано стає останньою краплею, і її серце не витримує. Цей епізод стає кульмінацією твору.

У розв'язці ми дізнаємося про кілька років життя героїнь після Софіїної смерті. Марта щаслива у шлюбі (вона дружина і матір), а Ганнуся займається творчістю і самотужки виховує гарного чорнявого дворічного хлопчика.



*Демяненко Г. Українська література. Візуалізований посібник / Ганна Демяненко. — Х. : ВГ "Основа", 2020. — С. 60.

Цитатна характеристика героїнь



Марта

«Вчилася музики, і язиків, і прерізних робіт ручних, ба — і все інше, що лише можна було, забирала я в себе, щоб стало колись капіталом і обернулося в хосен. Маєтку я не мала, а життя, вибагливе, мов молода дівчина, жадало свого».

«Найменша краса вражає мою душу, і я піддаюся їй без опори».

«...Ти — ще неушкоджений новітнім духом тип первісної жінки, що пригадує нам Аду Каїна або інших жінок з Біблії, повних покори й любові. Але не вихованням виплеканої покори й любові, лише покори й любові з першої руки, з природи! Ти й без науки була б та сама, що тепер. Жертвувала б себе з напором вродженої доброти, без наміслу і без претензій до подяки! Ти — тип тих тисячок звичайних, невтомно працюючих мурашок, що гинуть без нагороди, а родяться на те, щоб любов'ю своєю удержувати лад на світі...»



Ганна

«Була гарна сама собою. Ясна, майже попеляста блондинка, з правильними рисами і дуже живими блискучими очима. Збудована була прегарно...»

«Мала двадцять і кілька років, була знімчена полька і брала своє заняття дуже поважно. Дразлива і химерна, коли малювала, була в щоденній житті наймилішою людиною».

«Була незвичайно доброго серця: отут в одній хвилині кидалася, гарячилася й змагалася, а вже в другій — була добра».

«Ти сього не розумієш. Я — артистка і живу відповідно до артистичних законів, а ті вимагають трохи більше, як закони такої тісно-програмової людини, як ти!»

«Полюблю живий образ. Один, і другий, і третій! Коли б лише хороші, досить пориваючі й гідні моєї любові істоти! Коли б повні великих, перемагаючих своєрідних мотивів... а любити... байка! Я чекаю того розцвіту душі... може, сотворю в честь його... великий образ...»

«Заглушити в собі той світ [світ мистецтва], щоб жити лише для одного чоловіка і для самих дітей? Се неможливо...»

Софія Дорошенко

«Вона держиться просто... гарна і має смутні очі. Але по фризурі [зачісці] можна її вже певно пізнати. Чешеться цілком antique [по-античному] і обвиває голову два рази вузькою чорною оксамиткою, мов діадемою. Взагалі вона з профілю цілком type antique [античний тип]. В неї чоло й ніс творять одну лінію...»



«Я не могла бачити вповні її лице. Бачила лише темне, лагідно лискуче густе волосся, уложене обережно в грубий вузол, і два рази оксамиткою обвиту голову, і потрохи лице з профілю. Профіль був у неї справді чисто класичний. Чоло й ніс творили одну м'яку лінію... Спадисті її рамена надавали їй ціху [риси] якоїсь панськості, певності...»

«Констатую, що нервова. Лише нервові любуються в таких розривках, коли душа їх переповнена чуттям. Але, мабуть, вона наложила на свої чуття сильну упряж. Завсіди спокійна, як мармур...»

«Я понищила б усіх своєю любов'ю, діти й мужа, – сказала тремтячим голосом, спустивши скоро погляд уділ. – Я не з тих, що вміру люблять!»

«Не знаю чому, я неустанно дивилася на неї. Мене неначе тягло до неї, неначе силувало віддати їй цілу свою істоту на услугу або й ще більше: віддати всю ясність своєї душі, натхнути її тим. Сама не знаю, що таке тягло мене до неї...»

«Перший раз бачила я, як над нею запанувала інша сила, чим її власна, і як вона піддалася їй».

«Таку широку любов, що мала мене вповні розвинути, ні, розцвісти мала мене, віддала я йому. Не від сьогодні до завтра, лиш назавсігди... Мав стати сонцем для мене, щоб я розвинулася в його світлі й теплі вповні».

«Більше не любила я нікого в своїм житті. Але воно добре, — додала, поглянувши повним сяючим поглядом до другої кімнати, де стояв її улюблений інструмент, — бо можу цілу душу віддати резонаторові. І я віддаю її йому! Коли сяду до нього, нахожжу рівновагу свого духу, вертає мені гордість і почуття, що стою високо-високо! Зате й граю йому звуками, яких не почує від нікого, і буду йому грати до останнього свого віддиху».

*** Кадри з фільму «Меланхолійний вальс» (режисер Б.Савченко)
Покликання для перегляду <https://www.youtube.com/watch?v=itZxlXyYjEI>*

Рекомендовані джерела

1. Вознюк В. Ольга Кобилянська: нарис / В. Вознюк. — К. : Укрвидавполіграфія, 2012.
2. Кияновська Л. Музичні жанри у прозі Ольги Кобилянської / Л. Кияновська // Українське літературознавство. – Л. : Світ, 1988. – Вип. 51.
3. Лебедівна Л. Одвічний пошук гармонії (три іпостасі О. Кобилянської в оповіданні «Valse mélancolique») / Лариса Лебедівна // Слово і Час. – 2003. – № 7. – С. 70–75.
4. Мацяк О. Кобилянська і Шопен: без імітації / О. Мацяк. – URL: inst-ukr.lviv.ua/files/paradygma/221-230-mo.pdf
5. Рисак О. Мелодії і барви слова (Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі кінця XIX – початку XX ст.) / О. Рисак. – Луцьк: Надстир'я, 1996.